83172 ـ روش غسل کامل و حداقل غسل واجب

سوال

من به این صورت پس از عادت ماهیانه غسل می‌کنم: ۱ـ در دل نیت طهارت می‌کنم و چیزی به زبان نمی‌آورم. ۲ـ زیر دوش می‌ایستم و آب را بر روی همه‌ی بدنم می‌ریزم. ۳ـ حمام می‌کنم و همه‌ی بدن را با استفاده از لیف و صابون می‌شویم، به علاوه شرمگاه و اطراف آن. ۴ـ موی سرم را کاملا با شامپو می‌شویم. ۵ـ پس از آن با آب همه‌ی آثار صابون و شامپو را می‌شویم و سپس آب را سه بار بر سمت راست و سپس سه بار بر سمت چپ می‌ریزم. ۶ـ سپس وضو می‌گیرم. اخیرا دانسته‌ام که در غسل ترتیب صحیح را انجام نداده‌ام. خواهشمندم بگویید آیا این غسلی که سال‌های گذشته انجام می‌دادم درست است یا خیر؟ و اگر درست نیست بگویید برای جبران این اشتباهی که سال‌هاست تکرار کرده‌ام چه باید بکنم؟ و آیا نماز و روزه‌ای که این همه مدت می‌گرفتم باطل است و قبول نیست؟ و اگر اینطور است برای اصلاح چکار باید انجام دهم؟ همینطور خواهش می‌کنم روش صحیح غسل از حیض و جنابت را توضیح دهید.

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولا:

غسلی که انجام داده‌اید صحیح و الحمدلله کافی است، اما برخی از سنت‌ها را انجام نداده‌اید که تاثیری بر صحت غسل ندارد.

بیان آن چنین است که غسل بر دو نوع است: غسل کافی (حداقل غسل) و غسل کامل. در غسل کافی انسان تنها واجبات را انجام می‌دهد و مستحبات و سنت‌ها را انجام نمی‌دهد، به این صورت که نیت طهارت کرده و سپس آب را به هر روشی به همه جای بدنش می‌رساند، چه زیر دوش آب بایستد و چه وارد دریا یا استخر شود، به همراه زدن آب در دهان و بینی.

اما غسل کامل یعنی آنکه مانند عمل رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ را انجام دهد و همه‌ی سنت‌ها غسل را به جای آورد.

از شیخ ابن عثیمین درباره‌ی روش غسل پرسیده شد؛ ایشان گفتند:

«روش غسل به دو صورت است:

روش اول: روش واجب (حداقل غسل) که یعنی آب را به همه‌ی بدنش برساند و مضمضه و استنشاق نیز جزو آن است، پس هر گاه آب را به هر روشی به همه‌ی بدنش رساند، حدث اکبر (جنابت) او رفع شده و طهارتش کامل گشته زیر الله متعال می‌فرماید:

وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا [مائده: ۶]

(و اگر جنبید خود را پاک کند [و غسل نمایید]).

روش دوم: روش کامل، یعنی مانند پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ غسل نماید، و هر گاه خواست غسل کند نخست دستانش را تا مچ می‌شوید سپس شرمگاه خود و آثار جنابت را می‌شوید و سپس وضوی کامل می‌گیرد و سپس سرش را سه بار با آب می‌شوید و سپس بقیه‌ی بدن را. این روش غسلِ کامل است» (فتاوى أركان الإسلام: ۲۴۸).

ثانیا:

میان غسل جنابت و غسل حیض تفاوتی نیست جز آنکه چنگ زدن به موها در غسل حیض استحباب بیشتری از غسل جنابت دارد، و همینطور مستحب است که در غسل حیض در محل حیض از خوشبویی استفاده کند.

مسلم (۳۳۲) از عائشه ـ رضی الله عنها ـ روایت کرده که اسماء ـ رضی الله عنها ـ از پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ درباره‌ی غسل حیض پرسید، ایشان فرمود: یکی از شما آب و سِدر خود را برمی‌دارد و به خوبی وضو می‌گیرد، سپس آب بر سر خود می‌ریزد و آن را به شدت چنگ می‌زند تا آنکه به ته موهایش برسد، سپس تکه پارچه [یا پنبه‌ای] عطرآگین برمی‌دارد و آن را پاک می‌کند اسماء گفت: چطور با آن پاک می‌کند؟ فرمود: سبحان الله! با آن پاک می‌کنی! سپس عائشه گویی که انگار می‌خواست آن را پنهان کند [و دیگران نشوند، به آن زن] گفت: اثر خون را.

و از ایشان درباره‌ی غسل جنابت پرسید، پس فرمود: آب برمی‌دارد و به خوبی وضو می‌گیرد و سپس [آب] بر سرش می‌ریزد و چنگ می‌زند تا به ته موهایش برسد و سپس بر آن آب می‌ریزد.

سپس عائشه می‌گوید: بهترین زنان، زنان انصارند، حیا مانعشان نمی‌شد که در دین فقیه شوند.

اینجا پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ در مورد چنگ زدن مو و استفاده از خوشبویی میان غسل حیض و غسل جنابت تفاوت قائل شده.

ثالثا:

گفتن بسم الله به هنگام وضو و غسل نزد جمهور فقها مستحب است و حنابله آن را واجب دانسته‌اند.

شیخ ابن عثیمین ـ رحمه الله ـ می‌گوید: «گفتن بسم الله در مذهب [احمد] مانند وضو واجب است، و نصی در این باره نیست اما گفته‌اند: چون در وضو واجب شده پس من باب اولی در غسل واجب است زیرا [غسل] طهارت اکبر است.

اما قول صحیح این است که واجب نیست، نه در وضو و نه در غسل» (الشرح الممتع).

رابعا:

مضمضه و استنشاق در غسل لازم است، چنانکه مذهب حنفیه و حنابله بر آن است.

نووی ـ رحمه الله ـ در بیان اختلاف در این زمینه می‌گوید: «مذاهب علما درباره‌ی مضمضه و استنشاق چهار مذهب است:

یکی اینکه: این دو در وضو و غسل سنت است و این مذهب ما [شافعیان] است.

و مذهب دوم: این است که این دو در وضو و غسل واجب، و شرط صحت است که این از احمد مشهور است.

و سوم اینکه: این دو در غسل واجب است نه در وضو، و این قول ابوحنیفه و اصحاب اوست.

و چهارم: این است که استنشاق در وضو و غسل واجب است، نه مضمضه، و این روایتی از احمد است و ابن منذر می‌گوید: من بر این قول هستم» به طور مختصر از (المجموع: ۱/ ۴۰۰).

قول راجح و صحیح‌تر، قولِ دوم است یعنی وجوب مضمضه و استنشاق در غسل و اینکه این دو شرط صحت غسل هستند.

شیخ ابن عثیمین ـ رحمه الله ـ می‌گوید: «برخی از علما گفته‌اند: غسل بدون این دو صحیح نیست، مانند وضو.

و گفته شده: بدون این دو صحیح است.

اما درست قول اول است؛ زیرا خداوند متعال می‌فرماید:

فاطَّهَّروا [مائده: ۶]

(پس خود را پاک سازید)

که این شامل همه‌ی بدن می‌شود و داخل بینی هم بخشی از این بدن است که باید پاک شود. برای همین پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ در وضو امر به پاک کردن آنان نموده چرا که داخل در فاغْسِلُواْ وُجُوهَكُمْ [مائده: ۶] است. و اگر این دو داخل در صورت باشد که در وضو شستنش واجب است، در غسل نیز داخل‌اند زیرا شستن در غسل تاکید بیشتری دارد» (الشرح الممتع).

پنجم: اگر در گذشته به علت ندانستن حکم مضمضه و استنشاق یا با استناد به کسانی که واجبش نمی‌دانند این کار را انجام نمی‌دادید، غسلتان صحیح است و نمازی که با این غسل خوانده‌اید هم درست است و لازم به اعاده‌اش نیست، زیرا همانطور که گذشت اختلاف علما درباره‌ی حکم مضمضه و استنشاق قوی است.

خداوند همه را برای آنچه خشنودی اوست توفیق دهد.

والله اعلم.